

دانشگاه غیر انتفاعی رضویه ساوه

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

عنوان

مطالعه تطبیقی خسارات (مادی و معنوی) در حقوق ایران و فرانسه

استاد راهنما

سید باقر میرعباسی

استاد مشاور

سرکار خانم فریده رفیعی

نگارش

مهدی عربخانی

تابستان ۱۴۰۰

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

(مجادله، آیه ۱۱)

تقدیم

از صمیم قلب تقدیم به آستان مقدس پیام آور حق و عدالت، خاتم الانبیاء، حضرت محمد (ص) و نیز تقدیم به تمامی اساتید و مربیانی که در تربیت و رشد علمی و معنوی اینجانب سهیم بودند و همچنین تقدیم به پدر و مادر مهربانم که الفبای ادب و معرفت را از آنها آموختم و بزرگترین کار من جبران کوچک ترین محبت آنان نخواهد بود.

به استناد حدیث نبوی « من لم یشکر المخلوق، لم یشکر الخالق » بر خود فرض و لازم می دانم از استادان گران قدر، جناب آقای دکتر سید باقر میرعباسی و دکتر فریده رفیعی که مسئولیت راهنمایی و مشاوره مرا به عهده داشته اند، صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم. و نیز از همه اساتیدی که در طول دوران تحصیل از محضر شریفشان کسب علم نمودم، سپاسگزاری می کنم و برای همه آن بزرگواران، آرزوی سلامتی، طول عمر با عزت و توفیق روز افزون از درگاه خداوند متعال خواستارم. از همه ی عزیزانی که در تهیه و تدوین این پایان نامه یاریم دادند، تقدیر می کنم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	چکیده.....
۲.....	مقدمه.....

فصل اول: کلیات و مفاهیم

۵.....	۱-۱- بیان مسأله.....
۷.....	۲-۱- سؤالات تحقیق.....
۷.....	۳-۱- فرضیه های تحقیق.....
۸.....	۴-۱- اهداف تحقیق.....
۹.....	۶-۱- روش تحقیق.....
۹.....	۷-۱- سوابق تحقیق.....
۱۱.....	۱-۹-۱- معنی لغوی ضرر.....
۱۳.....	۲-۹-۱- معنی اصطلاحی ضرر.....
۱۳.....	۱-۲-۹-۱- ضرر در قانون و از نظر حقوقدانان.....
۱۴.....	۲-۲-۹-۱- ضرر در حقوق خارجی.....
۱۵.....	۳-۲-۹-۱- ضرر در فقه.....
۱۶.....	۳-۹-۱- ضرر قابل مطالبه.....
۲۰.....	۱۰-۱- اقسام ضررهای قابل مطالبه.....
۲۲.....	۱۱-۱- مبانی ضررهای قابل مطالبه.....
۲۲.....	۱-۱۱-۱- قواعد فقهی.....
۲۳.....	۱-۱-۱۱-۱- قاعده لاضرر.....
۲۴.....	۱-۱-۱-۱۱-۱- مستندات قاعده لاضرر.....

- ۱۱-۱-۱-۱-۲- مفاد حقوقی روایت ۲۵
- ۱۱-۱-۱-۳- تعارض قاعده لا ضرر با ادله احکام و قاعده تسلیط ۲۸
- ۱۱-۱-۲- قاعده اتلاف ۳۱
- ۱۱-۱-۲-۱- مستندات قاعده ۳۲
- ۱۱-۱-۲-۲- تفاوت ضمان اتلاف و ضمان ید ۳۴
- ۱۱-۱-۳- قاعده تسبیب ۳۵
- ۱۱-۱-۳-۱- مستندات قاعده تسبیب ۳۶
- ۱۱-۱-۳-۱- مقایسه اتلاف با تسبیب ۳۶
- ۱۱-۱-۴- قاعده ضمان ید ۳۷
- ۱۱-۱-۵- قاعده غرور ۳۸
- ۱۱-۱-۵-۱- مصادیق قاعده غرور در فقه و حقوق ۴۰
- ۱۱-۲- مبانی قانونی ۴۱
- ۱۱-۳- نظریات حقوقی ۴۵
- ۱۱-۳-۱- نظریه تقصیر ۴۵
- ۱۱-۳-۲- نظریه ایجاد خطر ۴۶
- ۱۱-۳-۳- نظریه تضمین حق ۴۷

فصل دوم: ضررهای مادی

- ۲-۱- ضررهای مادی ۴۹
- ۲-۲- اقسام ضرر و زیان مالی ۵۱
- ۲-۲-۱- از بین رفتن مال ۵۱
- ۲-۲-۱-۱- کاستن دارایی مثبت ۵۲
- ۲-۲-۱-۲- افزایش دارای منفی ۵۲
- ۲-۲-۲- از بین بردن منفعت مال ۵۳

- ۵۵ ..... ۳-۲-۲- از بین بردن حق
- ۵۷ ..... ۳-۲- مفهوم و اقسام ضرر بدنی
- ۵۷ ..... ۱-۳-۲- مفهوم ضرر بدنی
- ۵۸ ..... ۲-۳-۲- اقسام ضررهای بدنی
- ۵۸ ..... ۱-۲-۳-۲- هزینه های درمان و توابع آن
- ۵۸ ..... ۲-۲-۳-۲- ضرر از کارافتادگی و عدم اهلیت
- ۳-۲-۳-۲- آنچه نزدیکان مجروح (مانند زن و فرزندان و پدر و مادر نیازمند) از آن محروم شده‌اند ۵۹
- ۴-۲-۳-۲- خسارت معنوی مجروح و نزدیکان او ۶۱
- ۴-۲- مصادیق مشتبه در خسارات قابل جبران ۶۱
- ۱-۴-۲- خسارت تخلف از اجرای تعهد ۶۲
- ۱-۱-۴-۲- ضمانت اجرا در قراردادهای تعهدات ۶۳
- ۴-۲- ۱-۱-۱- حق اجبار به اجرای عین تعهد ۶۴
- ۴-۲- ۱-۱-۲- حق فسخ ۶۵
- ۴-۲- ۱-۱-۳- حق حبس ۶۵
- ۲-۱-۴-۲- حق مطالبه خسارت یا مسئولیت قراردادی ۶۶
- ۱-۲-۱-۴-۲- انقضاء موعد اجرای قرارداد ۶۶
- ۲-۲-۱-۴-۲- وجود ضرر ۶۷
- ۳-۲-۱-۴-۲- تقصیر متعهد در تخلف از انجام تعهد ۶۸
- ۳-۱-۴-۲- شرط عدم مسئولیت ۶۹
- ۴-۱-۴-۲- اسباب معافیت متعهد از پرداخت خسارت ۷۰
- ۱-۴-۱-۴-۲- قوه قاهره (فورس ماژور) ۷۰
- ۲-۴-۱-۴-۲- فعل متعهدله یا شخص ثالث ۷۱

- ۷۲ ..... ۵-۱-۴-۲- نتیجه بحث
- ۷۳ ..... ۲-۴-۲- خسارت تأخیر تأدیه
- ۷۴ ..... ۱-۲-۴-۲- مفهوم خسارت تأخیر تأدیه
- ۷۴ ..... ۱-۱-۲-۴-۲- خسارت تأخیر تأدیه قبل از پیروزی انقلاب اسلامی
- ۷۶ ..... ۲-۱-۲-۴-۲- خسارت تأخیر تأدیه بعد از انقلاب اسلامی
- ۷۹ ..... ۲-۲-۴-۲- بررسی خسارت تأخیر تأدیه از نظر فقها و حقوقدانان
- ۸۰ ..... ۱-۲-۲-۴-۲- خسارت تأخیر تأدیه از نظر فقها
- ۸۲ ..... ۲-۲-۲-۴-۲- خسارت تأخیر تأدیه از نظر حقوقدانان
- ۸۶ ..... ۳-۲-۲-۴-۲- مبدأ محاسبه خسارت تأخیر تأدیه
- ۸۷ ..... ۴-۲-۲-۴-۲- مقایسه خسارت تأخیر تأدیه با ربا
- ۸۹ ..... ۵-۲-۲-۴-۲- نتیجه بحث
- ۸۹ ..... ۳-۴-۲- خسارات دادرسی
- ۹۰ ..... ۱-۳-۴-۲- مفهوم خسارات دادرسی
- ۹۱ ..... ۳-۳-۴-۲- خسارات قابل مطالبه از تأمین
- ۹۱ ..... ۴-۳-۴-۲- شرایط مطالبه خسارت از تأمین

فصل سوم: ضررهای معنوی

- ۹۳ ..... ۱-۳- ضررهای معنوی
- ۹۵ ..... ۲-۳- مفهوم ضرر معنوی
- ۹۶ ..... ۳-۳- انواع ضرر معنوی و مصادیق بارز آن
- ۹۹ ..... ۱-۳-۳- خسارت معنوی ناشی از لطمه به حیثیت، شهرت، اعتبار و عقاید مذهبی
- ۱۰۰ ..... ۲-۳-۳- از بین بردن زیبایی
- ۱۰۱ ..... ۳-۳-۳- خسارت معنوی ناشی از مرگ
- ۱۰۳ ..... ۴-۳-۳- خسارت معنوی شخصی ناشی از صدمه به دیگری

- ۱۰۳-۳-۵- خسارت معنوی ناشی از بین بردن حیوان و فقدان اشیاء ارزشمند.....
- ۱۰۴-۳-۴- ضرر معنوی در فقه و حقوق ایران.....
- ۱۰۴-۳-۴-۱- ضرر معنوی در فقه.....
- ۱۰۸-۳-۴-۲- ضرر معنوی در حقوق ایران.....
- ۱۰۸-۳-۴-۲-۱- ضرر معنوی در قوانین موضوعه.....
- ۱۱۱-۳-۴-۲-۲- رویه قضایی در خصوص ضرر معنوی.....
- ۱۱۳-۳-۴-۳- دعوی جبران ضرر معنوی.....
- ۱۱۷-۳-۴-۳-۱- ضرر معنوی اشخاص حقوقی.....
- ۱۱۸-۳-۴-۳-۲- ضرر معنوی اشخاص حقوق عمومی.....
- ۱۱۹-۳-۴-۳-۳- ضررهای جمعی.....
- ۱۲۰-۳-۴-۳-۴- ضرر معنوی ناشی از بر هم زدن نامزدی.....
- ۱۲۲-۳-۴-۴- خسارت معنوی مازاد بر دیه.....
- ۱۲۲-۳-۴-۴-۱- نظر حقوقدانان.....
- ۱۲۴-۳-۴-۴-۲- نظر فقهاء.....
- ۱۲۶-۳-۴-۵- نحوه ارزیابی و جبران ضرر معنوی.....
- ۱۲۷-۳-۴-۵-۱- نحوه ارزیابی ضرر معنوی.....
- ۱۲۸-۳-۴-۵-۲- روش‌های جبران ضرر معنوی.....
- ۱۲۸-۳-۴-۶- نتیجه بحث.....

فصل چهارم: منافع ممکن الحصول یا عدم النفع

- ۱۳۱-۴-۱- منافع ممکن الحصول یا عدم النفع.....
- ۱۳۱-۴-۲- تعریف عدم النفع و اقسام آن.....
- ۱۳۲-۴-۲-۱- عدم النفع محقق.....
- ۱۳۳-۴-۲-۲- عدم النفع محتمل.....

- ۱۳۴ ..... ماهیت عدم النفع ۳-۴
- ۱۳۶ ..... عدم النفع در فقه ۱-۳-۴
- ۱۳۷ ..... نظر مخالفین ۱-۱-۳-۴
- ۱۳۸ ..... نظر موافقین ۲-۱-۳-۴
- ۱۴۰ ..... عدم النفع در حقوق ۲-۳-۴
- ۱۴۱ ..... نظر مخالفین ۱-۲-۳-۴
- ۱۴۱ ..... نظر موافقین ۲-۲-۳-۴
- ۱۴۶ ..... عدم النفع در قوانین ۳-۳-۴
- ۱۴۹ ..... عدم النفع در کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا مصوب ۱۹۸۰ ..... ۴-۳-۴
- ۱۵۰ ..... نتیجه بحث ۵-۳-۴
- ۱۵۰ ..... شرایط ضررهای قابل مطالبه ۴-۴
- ۱۵۱ ..... ضرر باید مسلم باشد ۱-۴-۴
- ۱۵۲ ..... ضرر آینده ۱-۱-۴-۴
- ۱۵۳ ..... ضرر محتمل ۲-۱-۴-۴
- ۱۵۴ ..... بخت از دست رفته ۳-۱-۴-۴
- ۱۵۴ ..... ضرر باید مستقیم و بی‌واسطه باشد ۲-۴-۴
- ۱۵۵ ..... ضرر ناشی از لطمه به حق قانونی باشد ۳-۴-۴
- ۱۵۸ ..... ضرر باید قابل پیش‌بینی باشد ۵-۴-۴
- ۱۶۰ ..... ضرر ناشی از اقدام و کاهلی زیان‌دیده نباشد ۶-۴-۴
- ۱۶۱ ..... علل موجهه و تأثیر آن بر مسئولیت ۵-۴
- ۱۶۱ ..... دفاع مشروع ۱-۵-۴
- ۱۶۳ ..... حکم قانون یا مقام صالح ۲-۵-۴
- ۱۶۳ ..... اعمال مجاز ۳-۵-۴

- ۱۶۳.....اضطرار ۴-۵-۴
- ۱۶۴.....شخص برای دفع ضرر خود به دیگری خسارت وارد کند ۱-۴-۵-۴
- ۱۶۵.....شخص برای دفع ضرر از غیر به اموال او خسارت وارد کند ۲-۴-۵-۴
- ۱۶۵.....شخص برای دفع ضرر از کسی به شخص ثالث ضرر وارد کند ۳-۴-۵-۴
- ۱۶۸.....فهرست منابع

چکیده

لازمه زندگی اجتماعی آن است که هیچ کس به دیگری زانی وارد نسازد و اگر موجب ورود ضرر به دیگری شود این خسارت نامتعارف و نامشروع باید توسط عامل زیان جبران گردد و هیچ ضرری بدون جبران باقی نماند، لذا در صورتی که تمامی شرایط و ارکان مسئولیت مدنی وجود داشته باشد، زیان دیده حق خواهد داشت جبران تمام زیان‌های مادی و معنوی خود را از عامل زیان بخواهد و او ملزم به جبران زانی است که از این رهگذر به دیگری وارد نموده است. بحث ضررهای قابل مطالبه در سال‌های اخیر جایگاه ویژه‌ای یافته و مورد توجه خاص حقوقدانان و فقها قرار گرفته است و آرای قضایی بسیاری راجع آن صادر شده است. ضررهای قابل مطالبه به طور کلی به دو دسته تقسیم می‌شود: ۱- مادی ۲- معنوی. صدمه‌های بدنی را باید زانی میان آن دو گروه به شمار آورد، چون هر دو چهره مادی و معنوی را دارا است، و در خصوص قابل مطالبه بودن این نوع از ضرر هم اشاره شده است. هدف اساسی این تحقیق شناخت اقسام ضررهای قابل مطالبه در حقوق ایران است، که پایان‌نامه خود را در چهار فصل تدوین نموده‌ام، در فصل اول کلیات مورد بررسی قرار گرفته است، در فصل دوم ضررهای مادی در فصل سوم ضرر معنوی و در فصل چهارم عدم النفع یا منافع ممکن الحصول مورد بررسی قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: ضرر- ضرر مادی- ضرر معنوی - عدم النفع - خسارت تأخیر تأدیه

مقدمه

بحث از خسارات قابل جبران (با خسارت قابل مطالبه) از دیرباز جزء موضوعات جنجال برانگیز حقوق مسئولیت مدنی ایران بوده و نظرات مختلفی در این باره ارائه شده است. دو دیدگاه کلی در این باره در حقوق ایران مطرح شده است: از طرف اکثر فقهای امامیه بدون آنکه بحث مستقلی را به این مقوله اختصاص دهند قاعده کلی در این باره بنا نهند به مناسبت در بحث‌های فقهی مختلفی معترض مسئله خسارات قابل جبران شده و در این مقام مباحثی را مطرح نموده‌اند. از جمله در بحث قواعد اتلاف، غرور، لاضرر و غصب به جبران ضرر و زیان اشاره کرد و ضمان را درباره بعضی خسارات ثابت و در خصوص بعضی دیگر منتفی دانسته‌اند. در مقابل، بسیاری از حقوقدانان جدید ایرانی که، علی‌رغم استفاده و توجه به مبانی فقهی و مباحث فقها از روش نوینی در بحث‌های حقوق استفاده می‌کنند به طور مستقیم به بحث کلی خسارات قابل جبران در حقوق مسئولیت مدنی پرداخته‌اند. آنچه در بین حقوقدانان شهرت دارد و به نظر اصل مسلم و مطابق با عدالت و انصاف و نیازهای امروز معرفی می‌شود، اصل لزوم جبران کلیه خسارت است، بدین نحو، که هرکس زبانی به دیگری وارد نماید، صرف نظر از نوع آن «مالی، معنوی، بدنی و جانی» در صورت جمع بودن دیگر شرایط مسئولیت مدنی «فعل زیانبار و رابطه سببیت» مکلف به جبران کامل همه خسارات خواهد بود. (کاتوزیان، حقوق مدنی الزام‌های خارج از قرارداد ضمان قهری، ۱۳۷۴، صص ۶۹، ۲۱۸ به بعد)

علی‌رغم مشهور و مسلم بودن اصل لزوم جبران کلیه خسارات نزد حقوقدانان، مخالفت‌های گوناگونی به ویژه از جانب فقها در مقابل این نظر ابراز شده است یا به خصوص پس از پیروزی انقلاب اسلامی و براساس اصول قانون اساسی و حاکمیت فقه امامیه بر حقوق ایران «اصل چهارم قانون اساسی»، مخالفت‌های بسیاری از سوی فقها و به طور مشخص از سوی شورای نگهبان در این باره ابراز شده است. (مجموعه دیدگاه‌های قضایی قضات دادگستری استان تهران، گنج دانش، ۱۳۷۸، ص ۶۵)

و قوانین که نفی کننده اصل لزوم جبران کلیه خسارات است، به تصویب رسیده است. (نفی ضمان راجع به عدم النفع در تبصره ۲ ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی) براساس برداشت حاکم از فقه امامیه تنها بعضی از خسارات قابل جبرانند و علی رغم وجود خسارت به معنای عرفی و رابطه سببیت و فعل زیانبار، بخشی قابل توجهی از خسارات قابل جبران محسوب نشده‌اند.

هر چند که تعادل این نظام باعث تحولاتی در نظام حقوقی ایران شده و بالاخص به مرور ایام در آرای فقهی دامنه خسارات قابل جبران گسترده‌تر است و ی همواره تعارض بین دو دیدگاه وجود داشته و درد و مشهور حقوقدانان اعتقاد به اصل لزوم جبران کلیه خسارات دارند درحالی که این اصل از جانب مشهور فقها مردود به شمار می‌رود. ادامه این تعارض و تشتت که از مباحث مدسه به محاکم نیز کشیده شده و موجب صدور آرای متضاد است، موجب ابهام بیش از پیش نظام حقوقی ایران شده که ادامه یافتن آن بسیار نامطلوب است برای رفع ابهام و سردرگمی فوق، لازم است که نظریات موجود جمع بندی شده و به لحاظ جنبه‌های مختلف حقوقی، اجتماعی، و اقتصادی راه‌حل‌های روشنی که در نظام حقوقی ایران عملی و مناسب به نظر می‌رسد ارائه گردد. در این تحقیق برآنیم که ارزش نظریات مطرح شده در مورد قاعده «لزوم جبران کلیه خسارات» با توجه به قوانین ایران، قواعد فقهی و حقوق تطبیقی مورد بررسی قرار داده، ارزش آن را که گاه به عنوان قاعده مسلم و منطبق بر نیازهای دنیای جدید مطرح شده-نقد علمی نماییم، به این منظور ابتدا به بررسی مستندات و استدلال‌های فقهی و حقوقی ناظر بر اصل لزوم کلیه خسارات می‌پردازیم و آنگاه به ارزیابی این اصل پرداخته .

شایان ذکر است که دامنه بحث ما در این تحقیق به احکام مسئولیت مدنی خارج از قرارداد است در بحث از خسارات قابل جبران ناشی از تخلف قرارداد یا دیگر زمینه‌های ضمان قهری- به طور شاخص باب غصب - به طور مفصل بیان شده است.

فصل اول

کلیات و مفاهیم

۱-۱- بیان مسأله

در اجتماعات اولیه انسانی انواع ضررها بسیار محدود و متناسب با فعالیتهای مردم آن دوره و بسی ناچیز بود. با پیشرفت تمدن و اختراعات و مدرنیزه شدن زندگی اجتماعی، وقوع زیانهای احتمالی را برای مردم بیشتر ساخت. هر چه فعالیتهای بشری برای تأمین احتیاجات و

منافع خود توسعه بیشتری می یافت و هر اندازه که روابط حقوقی مردم در اثر ازدیاد وسایل تولید و ترقی سطح زندگی وسیع تر می شد، بر تنوع ضرر و زیانهای حاصله نیز افزوده می گشت. (توکلی، شماره ۲، ص ۵۶) لذا زندگی (جان، مال و ابروی) بشر همواره در طول تاریخ با زیانهای گوناگونی تهدید شده است که دست کم بخش مهمی از آن ها غیرقابل پیش بینی و گریزناپذیر بوده اند. فکر پیشگیری و جبران این زیانها از دیر باز ذهن بشر را به خود مشغول کرده و سبب شده است که راهکارهای مناسب اجتماعی و حقوقی گوناگون برای پیش گیری و مبارزه با آن ارایه گردد. قاعده منع اضرار به دیگران و مسئولیت جبران زیانهای ناروا و نیز بیمه اموال و مسئولیت در زمره این کارهای اساسی قرار دارند. (قاسم زاده، ۱۳۸۷، ص ۹) به هر حال ضرر به هر طریقی که وارد آید باید جبران شود. بحث ضرر و جبران آن ها مبحث عمده و پیچیده ای از علم حقوق را تشکیل می دهد و پیرامون آن نظریات مختلفی ارائه شده است، ولی نکته ای که باید به آن توجه کرد این است که چه ضررهایی قابل مطالبه هستند؟

در قوانین فعلی ما بر خلاف قوانین سابق، که صراحتاً ضررهای ناشی از تقویت منافع را قابل مطالبه معرفی نموده بود (ماده ۷۲۸ قانون آیین دادرسی مدنی سابق)، وضعیت عدم النفع و ضمان ناشی از آن روشن نیست، زیرا درحالی که ماده ۲۶۷ و تبصره ۲ ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی خسارت ناشی از عدم النفع را قابل مطالبه می داند، برخی مواد قانونی دیگر از جمله بند ۲ ماده ۹ قانون آیین دادرسی کیفری با اشاره به منافع ممکن الحصول که مدعی خصوصی به واسطه وقوع جرم از آن محروم شده است، آن را در ردیف ضرر و زیان قابل مطالبه آورده است. و اینکه آیا عدم النفع از مصادیق ضرر محسوب می شود، یا خیر؟، اختلاف نظر وجود دارد.

همچنین قانونگذار سال ۷۹ تحت تأثیر نظریات فقهاء شورای نگهبان در خصوص تأخیر تأدیه، این نوع خسارت را صرفاً در موارد قانونی قابل مطالبه دانسته است. (تبصره ۲ ماده ۵۱۵ ق.آ.د.ج)

منتهی قانونگذار در فصل دوم از باب نهم قانون جدید آ.د.م، تحت عنوان خسارات، طی ماده ۵۲۲ مدیون را مسئول جبران خسارات ناشی از تأخیر در اداء دین نموده است و با کمی دقت این سؤال پیش می‌آید که آیا خسارت ناشی از تأخیر در اداء دین صرفاً کاهش ارزش اسکناس می‌باشد یا با توجه به قسمت اخیر تبصره ۲ ماده ۵۱۵ ق.آ.د.م همان خسارت تأخیر تأدیه و قابل مطالبه است؟

موارد و ابهامات از این‌گونه و در خصوص اینکه چه ضررهایی و تحت چه شرایط قابل مطالبه هستند در حقوق ما فراوان است، لذا در این تحقیق تلاش می‌شود با توجه به موارد یاد شده و سایر مواد قانونی روشن نماییم که در حقوق ایران چه ضررهایی قابل مطالبه هستند.

۱-۲- سؤالات تحقیق

الف- سوال اصلی

۱- آیا هر ضرری که به شخص وارد شود را می‌توان مطالبه نمود؟

ب- سوال فرعی

۱- آیا ضررهای ناشی از عدم انجام تعهد و تأخیر در انجام تعهد قابل مطالبه است؟

۲- آیا خسارت معنوی قابل مطالبه است؟

۳- آیا امکان مطالبه ضررهای ناشی از عدم النفع وجود دارد؟

۱-۳- فرضیه های تحقیق

الف - فرضیه اصلی

در برخی از مواقع ضرری که به فرد وارد شده است قابل مطالبه نمی‌باشد

ب- فرضیه فرعی

- ۱- ضررهای ناشی از عدم انجام تعهد و تأخیر در انجام تعهد با شرایطی از جمله انقضاء مهلت، ایراد ضرر به متعهد له و ... قابل مطالبه است.
- ۲- ضرر معنوی چه جنبه کیفری دانسته باشد و چه حقوقی، قابل مطالبه است.
- ۳- مطالبه خسارت عدم النفع محقق الحصول. به طور مطلق قابل وصول است مگر وقتی که این خسارت یا محتمل الحصول باشد و یا علی رغم محقق الحصول بودن ناشی از دادرسی، تأخیر انجام تعهد یا عدم انجام آن و عدم تسلیم خواسته یا تأخیر در آن باشد.

۴-۱- اهداف تحقیق

الف- اهداف کلی

هدف نگارنده در تحقیق حاضر، پرداختن به زوایای مختلف مسئله ضررهای قابل مطالبه در حقوق ایران می‌باشد و سعی می‌شود، در حد توان پاسخگوی مسائل و مشکلات عدیده ای باشیم که جامعه ما و بخصوص حقوقدانان و قضات با آن روبرو و هم چنان در قبول و رد آن مردد هستند.

ب- اهداف جزئی

- ۱- بررسی و شناسایی انواع ضررهای قابل مطالبه.
- ۲- بررسی شرایط و ضوابط خاص مطالبه برخی از ضررها.

۵-۱- جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق

اگر چه در زمینه مسئولیت مدنی و ضمان قهری هم کتب فقهی و هم کتب حقوقی و قانونی بحث های کوتاه و گاه مفصلی آمده است، ولی در خصوص موضوع تحقیق که ضررهای قابل مطالبه در حقوق ایران می‌باشد تا کنون تحقیق و پژوهش جامع و کاملی صورت نگرفته است و تنها به قابل مطالبه بودن برخی از ضررها به صورت جزئی اکتفا شده است، بنابراین این تحقیق